הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר קניין

שורשי הים על משנה תורה, הלכות שכנים

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות שכנים

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-שכנים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק יב 4
הלכה ז 4

פרק יב

הלכה ז

המוכר לגוי משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מן הגוי עד שינהוג הגוי בן המצר הזה שלו בדיני ישראל. ע"כ. הכי איתא בפ' המקבל דק"ח האי מאן דזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד ליה מחמתיה דאמר ליה אריה ארבעתא אמצראי ע"כ : והנה מסוגייא זו הביא הרא"ש בת' כלל ח"י סי' ז' ראיה על שמעון שנכנס ערב בשביל ראובן על חוב שהיה חייב לגוי א' והגוי אחר שנפרע מראובן תבע לשמעו' הערב באומרו שלא נפרע מר' כל החוב ופרע לו שמעון מקצת החוב ועתה תובע שמעון מראובן שיפרע לו מה שפרע לגוי והשיב הרא"ש ז"ל כיון שמודה ראובן שהכניסו לשמעון ערב לגוי חייב לפרוע לשמעון כל מה שיברר שמעון שפרע לגוי ואפי' אם הגוי תבע ממנו הממון שלא כדין ואנסו ליתן לו כי הדבר ידוע שידם תקפם עלינו וצריך ליתן לו כל מה שיתבע ממנו וזה ידע ראובן כששם אותו ערב לגוי וקבל עליו שעבוד זה אע"פ שלא פי' זה בפי' דודאי אמדינן דעת שמעון שלא היה מכניס עצמו לידי סכנה להתערב נגד הגוי אם לא לדעת כן וגם ראובן ידע זה והוי כאלו פרשו והתנו בו ודמי האי מילתא למאי דאמרי' בפרק המקבל כו' וכן נמי בנדון זה צריך לסלקו מכל אונס שיבא לו מערבות זה וכן היה דן ר' מאיר ז"ל כי באשכנז נהגו לידון כן ומקובלין שתקנת הקהלות הוא והיה מורי אומר שאין אנו צריכין לתקנת הקהל כי דין תורה היא והביא ראיה כמ"ש עכ"ל. ודברי מוהר"ם וראייתו מההיא דזבין ארעא אמצרא דחבריה הביאה ג"כ המרדכי בפ' המקבל סי' ק"ס והוסיף עוד לומ' ואין לחלק בין הכא להת' דלא נתרצה שכנגדו שירביץ לו הארי אמצרי' להיכא שנתר' לו מרצונו דאטו משום דמצוה עשה ונתכון להציל מגרע גרע דנהי דנתרצה לו להרביץ עליו הארי לא נתרצה הערב לסלק הארי משלו כיון שיש לשכנגדו מעות שיוכל לסלקו סוף דבר עליו מוטל לסלק הגוי מעל הערב עכ"ל :

והנה מוהריב"ל בח"ב סי' ס"ו ובח"ג סי' קי"ח עלה על דעתו ז"ל לומר דהראב"ד והרמב"ן והרשב"א שהביא דבריהם ה"ה בפרקי' דס"ל גבי ההיא דזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה דדוקא כי קביל עליה ע"י השמתא כל אונסא דמתייליד הוא דחייב אבל כי לא קביל עליה אע"ג דאתי ליה אונסא מיניה לא מחייבינן ליה יע"ש. פליגי אתשו' מוהר"ם והרא"ש ז"ל הלזו דקמחייבו ליה למי שהכניסו ערב לגוי אע"ג דלא קביל עליה בפי' כל אונסא דמתיליד ושוב חזר וכתב דמצינן למימר דלא פליגי דבההיא דזבין ארעא לגוי אמצרא דחברי' אזלי ומודו מוהר"ם והרא"ש ז"ל דדוקא בדקביל עליה ע"י השמתא מיחייב משום

דהתם כיון שהוא מוכ' את שלו לגוי ומתוך מה שעושה בשלו בא הנזק לחבירו אין כאן אלא גרמא בעלמא ולא מיחייב מדינ' אלא משום קנסא דרבנן משא"כ במכניס לחבירו ערב לגוי שמתוך שעשה בשל חבירו בא לו הנזק לחבירו והו"ל כעושה מעש' הנזק בשל חבירו ממש כל כה"ג הו"ל דינא דגרמי וחייב מדינא ולא משום קנסא דרבנן וכעין זה חילק הראב"ד ז"ל בפ"ז מה' חובל גבי עבדו אפותיקי וחזר ושחררו כיע"ש וכונת מוהר"ם והרא"ש בראייתם שהביאו מההיא דזבין ארעא לגוי לההיא דמכניס לחבירו ערב לגוי הוא בדרך הדרגה דכי היכי דהתם משום דעביד מעשה בדנפשיה ונמשך הנזק לחבירו מיד הגוי דהוי גרמא בעלמ' מחייבינן ליה ע"י השמתא עד דמקבל ליה כל אונסא דמתייליד ליה מן הגוי הכא דעביד מעשה בדחבריה להכניסו ערב לגוי סליק דרגא למחייב בדינא דגרמי אפי' בלתי קבלה:

ומ"מ הא ק"ל בדברי תשו' הרא"ש הלזו דמאחר דכתב דהו"ל כאלו התנו בפירוש הלוה והערב להתחיב בכל אונסא דמתייליד למאי אצטריך ליה להביא ראיה מההיא דזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה דחייב ואי להוכיח מהתם דכל היכא דיד הגוי באמצע דבריא היזיקא ומהאי טעמא הוא דהו"ל כאלו התנה בפי' סוף סוף קשה למאי אצטריך להרא"ש למימר דהו"ל כאלו התנה הלוה ג"כ בפי' שיסלקהו מהנזק דכיון דהוכיח מההיא דהמקבל דבריא היזיקא והוי דינא דגרמי אין אנו חוששין לדעתו של הלוה דמה לנו לדעתו הרי הוא דינא דגרמי ונדחק לומר דהרא"ש ז"ל חדא ועוד קאמר דמלבד דהו"ל כאלו התנו בפירוש גם דמי להההיא דזבין ארעא לגוי דהוי דינא דגרמי וחייב את"ד ז"ל:

והנה במה שכתב הרב דהכ"מ והרא"ש אזלי ומודו דבההיא דזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה לסברת הראב"ד ודעימיה דאי לא קביל עליה לא מחייבינן ליה משום דכיון דעובדא דעבד הוא בדנפשיה אינו אלא גרמא ולא מיחייב עד דקביל עליה יש לתמוה דאיך אפשר לומר דהרא"ש אזיל ומודה דאי לא קביל לא מיחייב מאחר דהרא"ש שם בפ' המקבל דק"ח כתב וז"ל והא דאין ממתינין עד שיבא הנזק וינדוהו אז עד שיפרע משום שהחמירו חכמים לקונסו שיכתוב לו שטר שעבוד על נכסיו ויחול השעבוד מעתה ומעכשיו ע"כ. ואם איתא דס"ל כסברת הראב"ד ודעימיה דכל דלא קביל עליה לא מיחייב מאי ק"ל לימא דמשום הכי משמתי' ליה מהשתא כי היכי דיקבל עליה כל אונסא דמתייליד דאי לא קביל עליה קודם שאירע הנזק לא מיחייב כמ"ש הראב"ד והר"ם ב"ן והרשב"א אלא ודאי דס"ל להרא"ש דאפי' לא קביל עלי' מיחייב ומש"ה הוקשה לו למה אין ממתינין עד שיארע הנזק וזה הבין מרן ב"י בסי' קע"ה סנ"ח בכונת דברי הרא"ש דאחר שהביא דברי הרא"ש הללו סיים וכתב משמע מדבריו שאם לא קיבל עליו כל

אונסא דאתי ליה ובא לו נזק מן הגוי שחייב לשלם ושלא כדברי הראב"ד ודעימיה יע"ש וכ"כ הרב המפה והסמ"ע שם כיע"ש:

וראיתי להרב נתיבות משפט בדמ"ו ע"ג שכתב בדברי מוהריב"ל דודאי הרא"ש אזיל ומודה לסברת הראב"ד ודעימיה דכל דלא קביל עליה לא מיחייב ועיקר קושייתו בפ' המקבל היתה דאמאי משמתינן ליה מעתה ומעכשיו דשמא לא יבא לו נזק ואטרוחי בדינא בכדי נמתין עד שיבא לו הנזק ואז ינדוהו עד דמקבל עליה לפרוע לו אבל אה"ן ודאי שאם לא קבל עליו לפרוע לא קודם עשיית הנזק ולא אח"ך דאינו חייב לשלם לו מדינא משום דגרמא הוא שאל"כ היאך כתב שימתינו עד שיבא הנזק וינדוהו עד שיפרע ולמה לנו לנדותו אז יחייבו ב"ד לפרוע לו כשאר המחוייבים בדין ואם לא רצה לפרוע נחתינן לנכסיה אלא ע"כ לומר שאף אחר שיבא הנזק אין בידינו כח לא לחייבו לפרוע לו אלא לנדותו על שגרם נזק לחבירו והוא יקבל עליו לפרוע נזקו כדי שיתירו לו נדוייו ועפ"ז עמד מתמיה על מרן ב"י ששם מחלוקת בין הראב"ד ודעמיה עם הרא"ש והניח דבריו בצ"ע יע"ש וכדבריו כתב ג"כ מוהר"ש פ' לזרינטין ז"ל הובאו דבריו בספר דורש משפט בסימן קע"ה יע"ש :

ואני בעניי תמהני עליהם דאם איתא דס"ל להרא"ש דלא נחתינן לנכסיה משום דהוי גרמא ולא מיחייב מדינא אלא מדרבנן בעלמא א"כ איך כתב דימתינו עד שיבא הנזק וינדוהו אז עד דפרע ליה דא"כ אין לך נחתינן לנכסיה גדול מזה דכה"ג אמרינן בפרק שבועת הדיינים דמ"א ע"א עלה דפליגי ת"ק ורבי יוסי במציאת חרש שוטה וקטן אי נחתינן לנכסיה או לא דאמרינן בגמ' ולרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ואמרי דבדרבנן לא נחתינן לנכסיה מאי עבדינן ליה משמתינן ליה ואמר רבינא לרב אשי האי נקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא הוא ופי' רש"י כיון דמשמתינן ליה לעולם עד דליתיב ליה ליה לך מיחת לנכסיה עדיף מהאי אלא מאי עבדינן ליה משמתינן ליה עד דמטי זמן נגדיה דהיינו עד תלתין יומי ונגדינן ליה ושבקינן ליה יע"ש וכן פסק הטור ומרן בש"ע ח"מ סי' פ"ז סט"ז ע"ש וכיון דהרא"ש כתב דינדוהו עד שיפרע לו היינו נחתינן לנכסיה ושפיר דקדק מרן ב"י מדברי הרא"ש דס"ל דאפילו לא קבל עליה מיחייב משום דסבירא ליה דחיוב זה דינא הוא ולא קנסא ומה שהוצרך לומ' שינדוהו עד שיפרע ולא כתב שאז יחייבהו ונחתינן לנכסיה אין ספק דנדוי זה שכתב הרא"ש הוא כשאינו רוצה לקבל עליו את הדין ולפרוע וכמ"ש מרן ב"י בח"מ בסימן י"ט בדין מי שחייב לחבירו כשאינו רוצה לקבל עליו את הדין מנדין אותו מיד ואין ממתינין לו ב' וה' וב' כיע"ש והוי דומיא כמ"ש בגמ' מנדין אותו עד דמקבל כל אונסא דמתייליד דודאי אם קבל מיד כל אונסא אין מנדין

אותו כן נלע"ד ברור:

וראיתי להרב הגדול כמוהר"א זאבי ז"ל בס' אורים גדולים דקי"א ע"ב ד"ה וכד דייקינן כו' שדחה חילוק זה שחילק מהריב"ל ז"ל בין ההיא דערב לחבירו לגוי דעביד מעשה בדחבריה דשם מודו הראב"ד ודעימיה דאפי' לא קביל עליה מיחייב מדינא דגרמי משא"כ בההיא דזבין לגוי אמצרא דחבריה דעביד בדנפשיה דהוי גרמא בעלמא ולא מיחייב עד דמקבל עליה כו' וכתב שזה אינו שהרי כתב הרשב"א בתשו' הביאה מרן ב"י בסי' שפ"ו מחו' א' וז"ל רואה אני לפטור את שמעון אם עבר והחזיר שטר פרוע לגוי לפי שאין כאן דינא דגרמי אלא גרמא בנזקין עכ"ל. הרי דאפילו דעבד בדחבריה ובריא הזיקא דסתם גוי אנס הוא ואפי"ה קרי ליה הרשב"א ז"ל גרמא יע"ש:

ולע"ד אי מהא לא אירייא דשאני דמחזיר שטר פרוע לגוי דעיקר מעשה הנזק שהוא העמדת הישראל אצל הגוי דבזה ניזוק הישראל מהגוי שהוא מכירו כמו שהוכיחו הרא"ש ומוהר"ם מההיא דזבין ארעא אמצרא דחבריה לא נעשה ע"י החזרת השטר דבלא"ה כבר נשא ונתן עם הגוי בעל השטר ומכירו מקודם ומפני שפרעו והחזיר השטר עדיין לא ניצול ממנו דאם הוא אנס יכול להעליל עליו אפי' אחר חזרת השטר כיון שנשא ונתן עמו ואם אין כח ביד הגוי הזה להעליל עליו אלא ע"י שטר זה מ"מ בעת חזרת השטר אין כאן נזק מיד משא"כ במכניסו ערב לגוי דלדעת הרא"ש ומוהר"ם עיקר הנזק הוא מה שמעמידו אצל הגוי ומיד הוא ניזוק בהכרת הגוי לישראל ונושא ונותן עמו כנלע"ד ברור וכן כתב הסמ"ע בסי' נ"ה סק"ה. עוד ראיתי להרב הנז' שדחה דברי מהריב"ל ז"ל במ"ש דבההיא דזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה כ"ע מודו בה דאינו אלא גרמ' בעלמא ולא מיחייב עד דמקבל עליה תחילה כל אונסא דמתייליד משום דהתם עביד מעשה בדנפשיה ומינה נמשך היזק לחבריה דמדברי הנמק"י בפ' הגוזל בתרא שכתב בשם הרא"ש ז"ל דעיקר טעמא דהוי גרמא בעלמא ולא דינא דגרמי הוא משום דלא בריא היזיקא מיד כיון דבעת המכירה עדיין לא עשה שום נזק לגוי לשכנו ישראל ואפשר שלא יזיקנו ומהאי טעמא לא מיחייב עד דמקבל עליו תחילה כל אונסא דמתייליד ולפי דבריו ז"ל מבואר יוצא דה"ה נמי במכניס לחבירו ערב לגוי כיון דלא בריא הזיקא בעת שמכניסו ערב לגוי אינו אלא גרמא בעלמא מדרבנן ולא מיחייב מדינא ואע"ג דבמוסר ממון חבירו מיחייב מדינא דגרמי התם הוא בגוי אנס ידוע וניכר לכל ובעל עלילות אבל בסתם גוי אינו אלא גרמא בעלמא ומתוך כך העלה הרב ז"ל דבין במכניס לחבירו ערב לגוי ובין בזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה לא מיחייב מדינא דגרמי לכ"ע דאינו אלא גרמא בעלמא עד דמקבל עליה כל אונסא דמתייליד ומה שחייב הרא"ש בתשו' למכניס

לחבירו ערב לגוי בכל אונסא דמתייליד אפי' שלא קבל עליו בפירוש כל אונסא דמתייליד הוא משום דכיון דשכיח היזקא במי שיש לו עסק עם הגוי דמה"ט משמתינן ליה למאן דזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה וזה עשה לו טובה לחבירו שנכנס ערב בעבורו לגוי מרצונו אמדינן דעתיה דלוה דבשביל טובה שעשה עמו זה הערב נתחייב לשלם לו כל נזק שיארע לו מערבות זה וגם זה הערב אדעתא דהכי נכנס ערב כדי ליפרע ממנו כל אונס שיבא לו מן הגוי וכמו שכתב הרא"ש בפי' בתחילת דבריו דהו"ל כאלו התנו בהדיא אלא דמדברי מוהר"ם שהביא הרא"ש והמרדכי שלא כתב דהוי כאלו התנו בהדיא ודימה ההיא דמכניס לחבירו ערב לגוי דמיון שלם להההיא דזבין ארעא לגוי אמצרא דחבריה דחייב מטעם אריה ארבעת אמצראי מבואר יוצא דס"ל למהר"ם דחשיב זבין לגוי ומכניס ערב לגוי בריא היזיקא וחייב מדינא דגרמי ולא משום גרמא בעלמא עכת"ד ז"ל. והנה זה שכתב דהרא"ש אזיל ומודה בההיא דזבין לגוי אמצרא דחבריה דאינו חייב מדינא אלא משום גרמא בעלמא ועד דמקבל עליה כל אונס' דמתייליד כבר כתבנו דזה אי אפשר לומר בדעת הרא"ש מאחר דהוא ז"ל כתב בפרק המקבל דינדוהו אחר שאירע הנזק עד דפרע ואי ס"ל דלא מיחייב מדינא אלא משום גרמא דרבנן היינו נחתינן לנכסיה אלא ודאי דס"ל דמיחייב מדינא וכמ"ש מרן ב"י ז"ל ועוד דמאחר דמדברי מהר"ם שהביא הרא"ש מוכח דס"ל דהתם נמי בזבין אמצרא דחבריה מיחייב מדינא דגרמי ונחתינן לנכסיה איך הרא"ש דפליג מביא דבריו סתם ולא פליג עליה בהא אלא ודאי דאף הרא"ש ז"ל אזיל ומודה ליה ולהכי הביא דבריו סתם וברור :